

Я все своє життя вчився читати,

але так і не опанував це мистецтво повністю.

Й.В.Гете

Інформаційна компетентність та культура читання

- це складова частина загальної культури особистості,
- комплекс знань, умінь і почуттів читача, що передбачає свідомий вибір тематики читання,
- його системність з метою повноцінного і глибокого сприйняття та засвоєння літературного тексту.

Оцінка впливу літератури на дітей проводиться з трьох аспектів:

- освітньо-змістового,

Загальна начитаність (літературна ерудиція, знання текстів прочитаних творів), фактичні знання з літератури (знання з теорії та історії літератури, літературної критики,

оволодіння логікою аналізу творів

- практичного
- ціннісно-орієнтаційного

Здатність сприймати конкретні художні твори, оцінка цих творів на основі власних почуттів, особисті читацькі інтереси, естетичний смак

Наявність читацької культури та її рівень в практичній діяльності:

- Вибір літератури,
- уміння опрацьовувати її
- інтерпретувати,
- усно і письмово висловлювати свої роздуми стосовно того чи іншого літературного явища

Підтримка читання – це стратегічно важливий елемент культури, інструмент підвищення інтелектуального потенціалу нації, творчого розвитку особистостей та соціальної активності українського суспільства.

Діяльність бібліотечного закладу спрямована на виховання користувача – суб'єкта культури і власної життєтворчості. Бібліотека є важливою складовою соціуму, що покликаний забезпечити духовний розвиток і саморозвиток особистості, навчити вихованців мистецтву творити себе і своє життя.

Велику роль у цьому процесі відіграє книга

Пріоритетні напрямки спільної діяльності педагогів, бібліотеки, батьків:

- пропаганда читання,
- виховання інформаційно-бібліографічної та читацької культури,
- формування вміння користуватися бібліотекою,

- її послугами,

- книгою,

- довідковим апаратом,

- розвиток пізнавальних інтересів

Окремі аспекти досліджуваної проблеми уже перебували в колі наукових інтересів видатних українських та зарубіжних учених. Так, літературознавчою основою дослідження стали праці О. Потебні, І. Франка, О. Білецького, М. Бахтіна, Ю. Лотмана, Ю. Борева, Р. Барта, Р. Гром'яка, В. Прозорова, В. Ізера, Г. Яусса, У. Еко, Р. Інгардена та інших.

Суттєво вплинули на розвиток читацької культури школярів дослідження відомих педагогів та психологів К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, П. Каптерева, П. Блонського, Л. Виготського, Д. Ельконіна, С. Рубінштейна, О. Леонтьєва, О. Никифорової, Л. Жабицької, Р. Бамбергера, Л. Беленької

узагальнений аналіз результатів навчання школярів, теоретичні та емпіричні спостереження, соціологічні дослідження, численні матеріали фахової преси останніх років дають підстави констатувати загальне падіння читацької культури в суспільстві, зниження інтересу до літератури.

Причини, що спричинили розвиток негативної тенденції:

(чинники об'єктивного та суб'єктивного характеру)

зниження економічного та морально-культурного рівня життя нашого суспільства;

засилля мас-медійної культури;

захоплення сучасної молоді комп'ютерними технологіями та Інтернетом;

перевантаження навчальних програм (звідси брак у школярів вільного часу для читання);

відсутність комплексної програми розвитку читацької культури особистості.

Читання – це дуже важкий процес, який вимагає уваги, напруження, фізичних та розумових сил. Розрахунки і дослідження свідчать, що

– при читанні протягом 1 години в день дитина за період шкільного життя прочитає від 150-170 книжок обсягом 300 сторінок.

– На кожний рік припадає від 13 до 14 книг.

Ці дані мають не тільки пізнавальне, а й практичне значення; вони допомагають визначити обсяг позакласного читання і програмної літератури для учнів кожного класу.

Сьогодні світ комунікаційної техніки володіє великими можливостями, що інколи не укладаються в розумінні людини. Більшість людей відчувають себе неготовими впевнено користуватися новими інформаційними системами, які передбачають високий рівень розумових здібностей, організовану свідомість.

Важливі кроки на шляху набуття необхідних якостей – це розвиток мовних можливостей, навичок читання.

Ми зараз можемо стверджувати те, що суспільство, яке читає, є суспільством, що мислить.

Для розвитку таких здібностей, як уміння бачити, говорити, читати здійснюють чутливі фази «вікна розвитку».

Поки ці «вікна» відчинені, відповідним чином здібності можуть розвиватися.

Для мовного розвитку «вікна» зачиняються приблизно в 10 років, для розвитку здібностей до читання в 13-14 років.

Мовна здібність до абстрагування і уявлення, фантазія, творчі можливості, здатність приймати рішення та навчатися — усі вони пов'язані з біофізичними процесами.

популяризація бібліотечно-бібліографічних знань.

На бібліотечно-бібліографічних заняттях розширюються знання учнів про книгу, формуються навички роботи з різними видами друкованих джерел, самостійної роботи з книгою, вони вчаться користуватися бібліотечними інформаційними службами. Бібліотечно-бібліографічні заняття проводять класні керівники, учителі-предметники, учителі початкових класів, бібліотекарі. У ході занять педагог створює умови, які стимулюють читацьку активність учнів, постійно підказує шляхи її застосування.

В основі методики цих занять лежить організоване спілкування кожного учня з книгою.

Глибока начитаність, літературна ерудиція значною мірою визначають особистість учня, його світогляд, коло інтересів, уміння сприймати прекрасне в мистецтві і в житті. Від учителя і шкільного бібліотекаря залежить, чи перетвориться читання книг у їх стійку звичку.

Залучення учнів до читання книг здійснюється як у навчальній, так і в позакласній їхній діяльності, на спеціально організованих заняттях. Адже в початкових класах учень має оволодіти читацькими навичками й уміннями, способами роботи з художньою літературою, орієнтуватися у світі дитячих книжок, періодиці, довідковій літературі, бути готовим до навчання в середній ланці школи на основі розвиненого в нього інтересу до

читання, до книжки. Особливо складно формувати в учнів уміння працювати з підручником, довідковою та енциклопедичною літературою, а також словниками. Над вирішенням цієї проблеми працюють і вчителі-предметники, і бібліотекарі, і класний керівник.

Спілкування з книгою допомагає учневі оволодіти певною сумою знань, засвоїти досвід попередніх поколінь, залучає до культурних надбань та цінностей українського народу, його звичаїв, традицій.

Навчити вмінню читати самостійно, осмислено – одне із пріоритетних завдань бібліотекарів, його вирішенню сприяє їх майстерність залучати дітей до книги, оволодівати мистецтвом літературного читання, закріплювати читацькі навички, розширювати діапазон читацької компетентності.

Цьому сприяють

- літературні ігри,
- вікторини,
- казки-естафети,

- історичні марафони,
- музичні ринги,
- брейн-ринги

та інші форми, які дають змогу залучити учнів до активної творчо-відтворюючої діяльності.

Діапазон пізнання книги учнями – старшокласниками значно розширюється: їх вчать систематичній праці з книгою, умінню чітко формувати читацький запит, вільно орієнтуватися в різноманітних джерелах інформації., з цією метою

Рекомендовано проводити

- літературні «кругозори»,
- пізнавальні ігри «Лото-ерудит»,
- «Інтелектуальне казино»,
- «Твоя гра»,

- олімпіади літературних ерудитів,
- пресс-діалоги,
- презентації і прем'єри книг.

Бібліотекаряю важливо якнайповніше забезпечити потреби школяра в літературі, яка б задовольняла його пізнавальні інтереси, хоча оголошені в закладах акції «Подаруй бібліотеці книгу!», поки що не принесли втішних результатів. Проблема комплектування фонду бібліотеки необхідною пізнавальною літературою залишається прерогативою держави, хоча завдяки поповненню фондів бібліотек літературою ,придбаною за рахунок спецфонду, інформаційна база значно збільшилась на довідкову та художню літературу.

Розвиток новітніх технологій потребує набагато кращого вміння читати, ніж раніше. Це пов'язано з тим, що в останні десятиріччя стрімко зростає обсяг інформації, яку необхідно засвоїти для успішної подальшої життєдіяльності. А це, своєю чергою, потребує збільшення темпу читання, швидкості розуміння і прийняття рішення. Тож читання стає основою освіти і самоосвіти, неперервною навичкою освіти людини протягом усього життя.

«Чи вмієте ви читати?» – якщо таке запитання запропонувати сьгоднішнім школярам, то воно принаймні викличе здивування. «Звичайно, що вміємо», – таку відповідь дадуть діти.

Але якщо казати не про вміння складати літери у слова, а про сприйняття прочитаного, тоді, мабуть, для багатьох учнів проблема читання є дуже актуальною.

Як же можна вирішити цю проблему? Що, власне кажучи, ми можемо зробити, щоб залучити дітей до книги? Чи є критерії оцінки читацьких навичок? Що таке читацька культура? Спробуємо дати відповіді на ці запитання.

Досліджуючи різні аспекти читання, сучасні науковці використовують поняття «грамотне читання», «читацька грамотність», «читацька компетентність», «читацькі вміння».

Читацькі вміння це: вміння читати, сприймати надруковане; оволодіння навичками самостійно і продуктивно працювати з різноманітними друкованими і електронними джерелами інформації, користуватися довідково-пошуковим апаратом бібліотеки, прикнижковою бібліографією, іншими сучасними джерелами інформації.

Читацька культура – це сукупність знань, умінь та почуттів читача, які дозволяють йому повноцінно та самостійно засвоювати інформацію.

Читацькі уміння і навички (культура читання) виховуються протягом усього життя особистості. Але основною базою знань стає школа та бібліотека. Бо саме вони мають вплив на особистість на ранній стадії її розвитку.

Виділяють два види читання:

- читання з метою придбання читацького досвіду;
- читання з метою засвоєння та використання інформації.

При читанні літературних й інформаційних (науково-популярних) текстів виділяють чотири групи читацьких умінь:

1 – знаходження очевидної інформації;

2 – формулювання висновків;

3 – інтерпретація та узагальнення інформації;

4 – аналіз і оцінювання змісту, мовних особливостей і структури тексту.

В результаті досліджень були визначені чинники, що впливають на формування читацьких умінь:

- читацькі уподобання,
- елементарна начитаність учителів,
- їхні професійні знання та уміння;
- якість викладання кількісне співвідношення учителів і учнів;
- навчання читанню в межах кожного шкільного предмета;
- адекватна оцінка себе як читача;
- соціальний стан,
- статеві характеристики як учителів, так і учнів;
- мова навчання (рідна, нерідна);

- роль і значення читання в суспільстві;
- кількість книг на одну особу в публічній бібліотеці;
- кількість книг у домашній і шкільній бібліотеках;
- кількість газет і журналів на людину;
- кількість книжкових магазинів, які знаходяться в тридцяти хвилинах ходу від дому;
- конкуренція читання і телебачення, комп'ютерів, розважальної індустрії загалом тощо.

Висновок

Всяка одноманітність зрештою породжує в дітей відчуття перевантаження. Воно виникає не стільки від великої кількості завдань, їх складності, скільки від одноманітності, сірості і буденності уроків літератури.

Читацька компетентність та культура читання як індивідуальне володіння читацькою компетенцією може вважатися результатом компетентнісного навчання, тому доцільно визначити її місце в загальній психолого-педагогічній системі людських компетентностей. Питання про кількість компетентностей та рівень культури читання залишається відкритим у вітчизняній та західній психолого-педагогічній науці. Досить поширеною є точка зору, що всі знання, вміння, навички особистості консолідується в гіпотетичну загальну компетентність.

Але щоб там не говорили вчені та дослідники, допоки суспільство буде ставитись з увагою до питання виховання інформаційної компетентності та культури читання юної особистості та закладів, що її формують, дотоді всі будуть впевнені в завтрашньому дні, який забезпечить державі саме підростаюче покоління.

Людмила Босик - заступник директора

Володимирецької ЦСПШБ по роботі з дітьми.

(з використанням інтернет-ресурсів)

